

Úloha štátu v makroekonómii

Seminárna práca aj o Slovensku

Radúz Morsztýn

Makroekonómia – SSC221

M.B.A. Juraj Zámečník

28.11.2009

Obsah

Abstrakt	3
1. Úvod.....	4
2. Ochrana lokálneho trhu.....	4
3. Fiškálna politika.....	6
4. Stimulácia zamestnanosti.....	7
4.1. Riešenie dobrovolnej nezamestnanosti	7
4.2. Podporovanie zamestnanosti.....	7
5. Sociálna politika a školstvo	8
6. Stimulácia hospodárskej výkonnosti.....	9
7. Záver	9
Bibliografia.....	11

Abstrakt

Táto práca sa zaoberá vhodnosťou aplikácie rôznych makroekonomických nástrojov, ktorými štát disponuje, za účelom zabezpečenia konkurencieschopnosti, udržateľnosti rastu a rozvoja, ako aj zvyšovania životných štandardov obyvateľov krajiny v globálnom prostredí. Posudzuje rôzne prístupy a ich váhu na vývoji spoločnosti smerom ku adaptácii krajiny tomuto prostrediu a snaží sa nájsť odpoveď na otázku vhodnosti intervencií štátu do ekonomiky.

1. Úvod

V súčasnej spoločnosti už ani jednotlivec nemôže zatvárať oči pred globalizáciou podporovanou prudkým rozvojom a integráciou komunikačných technológií a pomerne rýchlo sa adaptujúcemu konceptu znalostnej spoločnosti. Už vôbec sa nemôže proti týmto tlakom stavať štát, respektíve orgány a inštitúcie, ktoré ho reprezentujú. Tieto aspekty vývoja spoločnosti sa podpisujú aj na ekonomickej situácii, kde ekonomický individualizmus krajiny nemá miesto. Začlenením mnohých krajín do funkčných ekonomických celkov sa v podstate globalizuje trh vyššou rýchlosťou, ako by sa mohlo zdať a tejto výzvy sa chytajú nielen rozvinuté krajiny Západu, ale aj rozvíjajúce sa ázijské ekonomiky.

Globalizácia prináša mnohé nové situácie v národnej ekonomike, ktoré neprinášajú len prospech, preto je otázne, akou mierou má štát zasahovať do takéhoto priebehu. Verejný záujem, ako aj ekonomická etika by mala hovoriť jasne o ochrane zdravia domáceho prostredia, o zastupovaní záujmu lokálnych producentov, stanovovať jasné hranice medzi zahraničím a národným produktom nielen vo výpočte HDP. Táto práca sa zaoberá práve vytýčením hraníc kompetencií štátu analýzou vhodných nástrojov pre upravenie dopadu globalizácie na lokálny trh. Snaží sa prísť k záveru o vhodnosti intervencií štátu do ekonomického diania, ako aj priradiť váhu jednotlivým nástrojom na dosiahnutie stanovených cieľov ich analýzou a komparáciou, ako aj hľadaním alternatívnych prístupov.

2. Ochrana lokálneho trhu

Jedným z hlavných nástrojov, ktoré používajú jednotlivé krajiny ako aj zoskupenia krajín na ochranu lokálneho trhu pred tlakom globalizácie sú dovozné kvóty

a clá na určité komodity, či už sú to finálne produkty určené pre spotrebu alebo materiály používané ako výrobné vstupy. Zmierňujú teda konkurenčné tlaky v daných segmentoch národnej ekonomiky, ktoré inak voľný medzinárodný trh vytvára na domáce subjekty produkujúce substitúty k týmto, dovážaným artiklom. Zahraničné vlády často podporujú sektory svojej ekonomiky zamerané na export pri zvýšení ich integračných snáh na zahraničných trhoch ako je to napríklad v Číne, čo zabezpečuje ekonomický rast pre danú krajinu (KANG, 2007).

Častou odpoveďou je zavádzanie už spomenutých kvót a ciel na ochranu regionálneho či národného produktu, je však až zarážajúce, že domáci producenti, hoci produkujúci tovar alebo služby vysokej kvality a pridanej hodnoty nie sú schopní odolať konkurenčným tlakom. Možno sa len spoliehajú na reguláciu importu, možno by regulačný orgán mal hľadať nielen rozdiel v cene, ale aj v kvalite a stanoviť prísnejšie štandardy a tak zvýšiť nielen úroveň ochrany domácich producentov, ale aj spotrebiteľov. Ak však dokáže zahraničný trh ponúknuť lepšiu cenu ceteris paribus, teda pri dodržaní kvality, je otázna efektívnosť domácich producentov ak sa štát podujal smerovať ku globalizovanej spoločnosti tvoriacej veľký, otvorený trh. Nemali by domáci producenti efektívnejšie využívať svoje zdroje a kapitalizovať svoje tradície a znalosti? Mali, pretože inak trh nebude v rovnováhe. Často je však nekalkulovaným nákladom cena externalít, dopadu na životné prostredie, ktoré exportér do ceny nezohľadňuje, bude však tento dopad zdieľať aj s lokálnymi odberateľmi. Tento jav, či už podmienený výrobou alebo transportom nefiguruje v X-ovej, zložke HDP krajiny teda v jej čistých vývozoč, je to však náklad budúcich období a preto by sa mal podieľať na rozhodovaní štátu či organizácie reprezentujúcej zoskupenie štátov o riadení importu. Udržiavanie

neefektívnych producentov nie je optimálnym riešením, rozhodnutie o regulácii importu by však nemalo byť podmienené len cenou produktu, ale aj ďalšími spomenutými a smerodatnými faktormi.

3. Fiškálna politika

Často skloňovanými nástrojmi na ovplyvnenie rozvoja štátu, ktorý determinuje jeho pozíciu v súčasnom, nadnárodnom obchodnom prostredí, sú nástroje fiškálnej politiky krajiny, ktoré zahŕňajú ako dane, tak aj štátny rozpočet. Táto sekcia sa bude zaoberať práve využitím týchto nástrojov ako regulátorov ekonomickej prosperity, eliminujúc tak priamu kontrolu a intervenovanie rôznymi reštriktívnymi opatreniami. Ako uvádzajú poprední ekonómovia, daňová politika má priamy dopad na vývoj kapitálu krajiny cez zvýšenie dopytu po investíciách (SAMUELSON & NORDHAUS, 2007). Práve takáto stimulácia transakcií a výkonnosti súkromného sektoru prinesie v strednodobom horizonte ekonomický rozvoj využitím kapitalizovaných prostriedkov. Transparentná politika podpory domácich organizácií prináša zvýšenie očakávaní týchto subjektov a ich ďalšie stimulovalie v investičnej a rozvojovej činnosti. Štátu to umožňuje stanoviť politiku trvalo udržateľného ekonomického rozvoja.

Úpravou štátneho rozpočtu cez optimalizáciu verejnej a štátnej správy ako aj cez využitie takto uvoľnených prostriedkov na investovanie do infraštruktúry a školstva dokáže štát stimulovať rast HDP, rozvíjať ekonomické aktivity aj v rurálnych oblastiach a udržať progres aj v budúcnosti, výchovou novej generácie schopnej priniesť novú vlnu ekonomického rastu. Práve neefektívne distribuovanie verejných prostriedkov, ktoré bude ďalej rozvádzať piata sekcia venujúca sa sociálnej politike ide na úkor budúceho ekonomického rastu krajiny a jej pozície v medzinárodnom obchode.

4. Stimulácia zamestnanosti

Táto sekcia sa zaoberá otázkou nezamestnanosti občanov charakterizovaných ako pracovná sila, snaží sa postihnúť najmä aspekt podpory nezamestnaných na úkor pracujúcich ako aj stimuláciu pracujúcich. Prvá podsekcia sa zaoberá riešením dobrovolnej nezamestnanosti, druhá sa venuje podpore zamestnanosti.

4.1. Riešenie dobrovolnej nezamestnanosti

Štát zo svojej podstaty, ako entita integrujúca istú skupinu jednotlivcov, integruje podporu nezamestnanosti do svojich aktivít. Určenie miery tejto podpory však determinuje mieru dobrovoľnej nezamestnanosti. Táto podsekcia sa zaoberá dobrovolne nezamestnanými, ktorí sa rozhodli nepracovať kvôli výške sociálnych dávok a ich pomere ku mzde, ktorú by inak zarábali. Vychádzajúc z predpokladu zdravej ekonomiky, kde trh práce z dlhodobého pohľadu dosahuje rovnovážny stav s malými deviáciami kvôli frikčnej a štrukturálnej nezamestnanosti, či kvôli neelastícite miezd ako takých, je dopad dobrovolne nezamestnaných v rozpore s verejným záujmom rozvoja krajiny. Štát by mal preto triezvou sociálnou politikou adresujúcou túto skupinu obyvateľstva, vymedziť prísne pravidlá pre príjmanie sociálnych dávok, prípadne ich podmieniť výkonom verejnoprospešných prác, či inou činnosťou, ktorá by nútila dlhodobo dobrovolne nezamestnané osoby prehodnotiť svoj prístup ku zodpovednosti voči spoločnosti.

4.2. Podporovanie zamestnanosti

Táto podsekcia sa zaoberá podporovaním zamestnanosti. Keďže je trh práce charakteristický neelasticitou ponuky v krátkom období, mal by sa štát snažiť využiť už rozoberané prvky stimulácie činnosti ekonomických subjektov v národnej ekonomike, ale

aj v globálnom prostredí napríklad vytvorením vhodných podmienok pre zahraničných investorov, ktorí tvoria dopyt na tomto trhu. Ekonomický rozvoj, podmienený efektívnym využitím vstupov, jedným z ktorých je práve pracovná sila krajiny, je podmienený práve využitím diskutovaných nástrojov štátu, ktoré umožňujú dosahovať rovnováhu na pracovnom trhu blízku maximalnej pracovnej sile. Netreba však vymedzovať podporu zamestnanosti len na vyššie zmienené nástroje, ale aj na podporu ekonomiky ako celku.

5. Sociálna politika a školstvo

Využitie verejných financií a jeho dopad na rozvoj ekonomiky podporou rastu národného produktu zvyšovaním dopytu po produktoch a službách už rozoberala tretia sekcia venujúca sa fiškálnej politike štátu. Takéto využitie prostriedkov, ktorými štát disponuje je však podmienené znížením výdavkov v iných oblastiach. Jednou z oblastí, kde štát znižuje svoje disponibilné prostriedky je školstvo. Analýzou efektivity použitia týchto prostriedkov, úpravou legislatívy o ich používaní ako aj zainteresovaním študentov na financovaní ich výuky by štát dokázal nielen zvýšiť efektivitu využitia takto vynaložených prostriedkov, ale aj znížiť ich celkový objem. Kvalita školského systému nie je priamo determinovaná množstvom vložených prostriedkov, ale tak, ako aj v iných sektoroch, účelnosťou ich využitia, preto štát, ako jeden z hlavných garantov školstva, by mal upraviť schému financovania štúdia najmä na vysokých školách tak, aby zabezpečil kvalitu nad kvantitou a eliminoval nepotrebné a neúčelne vynaložené náklady v tomto sektore.

Koncept optimalizácie a zvyšovania efektivity verejných prostriedkov vynaložených na verejný sektor by mal byť širokospektrálne adoptovaný a nemal by sa

vymedzovať len na školstvo ako také, táto sekcia však poskytuje pohľad na prínos tohto procesu.

6. Stimulácia hospodárskej výkonnosti

Táto sekcia sa zaoberá spôsobmi dosahovania hospodárskeho rastu využívaním ekonomických nástrojov v rôznych oblastiach. Snaží sa identifikovať tie oblasti, ktoré participujú na ekonomickom raste z pohľadu dlhodobého pôsobenia na medzinárodnom trhu, odôvodneného potrebami krajiny.

Ekonomika štátu sa nemôže stať sebestačnou, diverzifikovanou a prosperujúcou z dlhodobého hľadiska (MILLER, 2008), preto je participácia na globalizácii podmienená priamo potrebami štátu. Premietnuť potrebu úspešnej participácie na medzinárodnom obchode do reality sa štát snaží pomocou rôznych nástrojov, je však isté, že výsledkom má byť ekonomický rast. Aj keď existujú odborné konflikty v určovaní spôsobu dosiahnutia tohto rastu keďže „niektorí ekonómovia a politici zdôrazňujú nutnosť zvýšenia investícií do kapitálu ... iní sú zástancami nástrojov podporujúcich výskum a vývoj a technologický rozvoj ... ďalšia skupina zdôrazňuje rolu, ktorú hraje vyššie vzdelanie pradcovníkov“ (SAMUELSON & NORDHAUS, 2007) je zrejmé, že práve vhodná kombinácia týchto nástrojov poskytuje základňu pre stavbu spoločnosti s udržateľným ekonomickým rastom.

7. Záver

Práve aktivity garnitúry štátu majú hlavný dopad na jej hlavné makroekonomické výsledky, teda na nezamestnanosť, infláciu, ekonomický rast, štátny rozpočet a rast dôchodku (WREN, 2006), preto by sa mal každý štátny predstaviteľ

stotožnovať s politikou udržateľného rastu a rozvoja práve efektívnym využitím nástrojov, ktoré makroekonómia ponúka. Je nevyhnutné zvýšiť efektívnosť využitia spomenutých nástrojov tak, aby bol podporovaný voľný medzinárodný trh bez zbytočných reštrikcií a zabezpečená kontinuita rozvoja spoločnosti, ktorý je podporovaný práve rozvojom a zlepšovaním ekonomickej situácie štátu.

Bibliografia

KANG, D. C. (2007). *China rising*. New York: Columbia University Press.

MILLER, R. C. (2008). *International Political Economy*. Oxon: Routledge.

SAMUELSON, P. A., & NORDHAUS, W. D. (2007). *Ekonomie*. Praha: NS Svoboda.

WREN, A. (2006). Comparative Perspectives on the Role of the State in the Economy. In

B. R. WEINGAST, & D. A. WITTMAN, *Political Economy*. New York: Oxford

University Press.